

В.С. Гриновець, О.А. Петришин

Частина II*

Професор Андрій Гонька – організатор Львівської університетської стоматологічної школи початку ХХ століття

Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, Україна

Резюме. Розвиток медичної науки, зокрема стоматології, викликає питання щодо закономірностей і тенденцій цього розвитку в історичному ракурсі. Особистості, які у свій час безпосередньо були причетні до вибору напрямку розвитку, викликають інтерес і потребують вивчення як історичної спадщини.

На початку ХХ століття у львівському університеті на медичному факультеті було створено університетську стоматологічну амбулаторію для спеціалізації лікарів стоматологічного профілю. Першим керівником та організатором університетської стоматологічної школи був доктор Андрій Гонька. У статті автори висвітлили віднайдені в архівах і бібліотеках науково-біографічні дані доктора, згодом професора львівського університету, які однозначно вплинули на розвиток сучасної української університетської стоматологічної школи львівського національного університету ім. Данила Галицького.

Ключові слова: доктор Андрій Гонька, львівська університетська стоматологічна школа, стоматологічна амбулаторія львівського університету початку ХХ ст.

При вивченні розвитку медичної освіти в Галичині, зокрема стоматології як науки, у Львові на кафедрі госпітальної хірургії медичного факультету Цісарсько-королівського університету Франца І, якою тоді керував професор Людвіг Антон Ридигер, дізнаємося, що за державний коштом формувалася клінічна амбулаторна база для стоматологів. У 1894 р. на цій кафедрі відновлено курс стоматології, який знову розпочав свою роботу у львівському університеті після перерви із 40-х років ХІХ ст. (з 1828 до 1841 р. одонтологія викладалася професором Карлом Калігою, а з 1841 до 1845 р. професором Вінсентом Штраським). Викладати курс стоматології було довірено доктору Андрію Гоньці. Доцент Андрій Гонька розпочинає роботу на згаданому курсі з 1902 р. (рис. 1). У 1903–05 рр. фахівці стоматологічного профілю готуються відповідно до рекомендацій, опрацьованих у тодішній столиці Австро-Угорської імперії Відні з вимогами до рівня фахівця-стоматолога (рис. 2, 3). Історично важливою стала дата 18 травня 1907 р., коли після багатьох років організаційних заходів розпочинає роботу амбулаторія стоматології львівського університету (вул. Оссолінських, тепер – В. Стефаника), у якій було започатковано надання безкоштовної стоматологічної допомоги населенню Галичини. Директором амбулаторії був призначений доцент Андрій Гонька.

Доктор Андрій Гонька (Gońka) (рис. 1) – професор львівського університету (з 1902 р. – доцент стоматології, з 1909 р. – професор стоматології), перший керівник курсу стоматології на медичному факультеті львівського

Рис. 1. Андрій Гонька (Gońka) (1857–1909).

університету, організатор і директор першої львівської університетської стоматологічної амбулаторії, голова одонтологічної секції з'їздів лікарів у Львові [2, 3, 4, 8].

З матеріалів архівів і літературних джерел довідуємося, що Андрій Гонька (Gońka) народився 10 вересня 1857 року в містечку Бережниця біля Кракова. У 1877 році закінчив гімназію у Кракові, а у 1883 році Ягеллонський університет. З цього ж року розпочав лікарську кар'єру на посаді лікаря шпиталю Святого Лазаря у Кракові, стажувався як асистент у професора А. Заревича (дерматовенерологічне відділення), а також як асистент професора А. Обалінського (відділення внутрішніх хвороб) та асистент професора С. Паренського (хірургічне відділення) [7].

У 1886–1887 роках – спеціалізація з одонтології в одонтологічному інституті Берлінського університету. З 1887 року – лікар-одонтолог у

Львові. З 1894 року – на медичному факультеті львівського університету: У 1894–1909 рр. – доцент стоматології на кафедрі шпитальної хірургії, 1901–1902 рр. – доктор медицини, габілітований доцент, з 1905 року – директор університетської зуболікарської амбулаторії та керівник одонтологічного інституту. У 1900 році захистив докторську дисертацію «O wydzieleniu i skladze sliny gruczolnu przyusznego (parotis) pod wplywem rozmaitych czynnikow» (Przegl. Lek, 1900), з 1902 року – доктор медицини, габілітований доцент кафедри шпитальної хірургії медичного факультету Львівського університету, веде курс стоматології. У 1905 році вченою радою університету Андрій Гонька обраний директором університетської зуболікарської амбулаторії та керівником стоматологічного інституту

*Частина I «Професор Теодор Богосевич – до 150-річчя видатного фундатора Львівської стоматології» опублікована в «Современной стоматологии» № 5, 2017, с. 76–78.

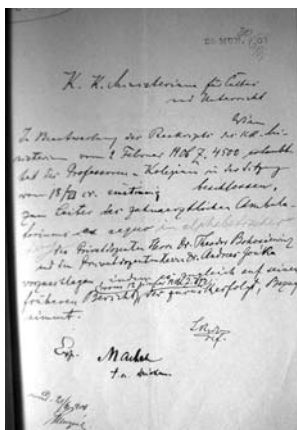

Рис. 2, 3. Документ про створення стоматологічної амбулаторії у Львові.

(рис. 4), а з червня 1909 року затверджений професором стоматології вищезгаданої кафедри. Після багатьох років організаційних заходів 18 травня 1907 р. розпочинає роботу амбулаторія стоматології львівського університету на вул. Оссолінських (тепер – В. Стефаніка) (рис. 3), директором якої був призначений доцент Андрій Гонька. Амбулаторія слугувала науковою та навчально-клінічною базою для студентів-медиків, була центром для спеціалізації зі стоматології, включаючи надання безкоштовної стоматологічної допомоги населенню. Після урочистого відкриття 21 травня 1907 року офіційно розпочато діяльність цієї установи [6]. Загальна площа клініки становила 142 м², тут були розміщені три навчально-клінічні кабінети, зубо-технічна лабораторія, почекальня та підсобні приміщення. Закуплено сучасне стоматологічне обладнання та матеріали, зокрема електричні стоматологічні установки, підведено воду, каналізацію і телефон, приміщення повністю електрифіковані (рис.4).

У клінічній амбулаторії сформовано штат працівників, серед яких працював відомий доктор-стоматолог, доцент (згодом професор) Теодор Богосевич (Bohosiewicz), котрий після раптової смерті професора Гоньки у 1909 р. протягом певного часу керував клінікою та читав курс стоматології [1, 6].

У клініці було передбачено надання терапевтичної, хірургічної допомоги та протезування населення з метою відпрацювання практичних навичок спеціалізації стоматологічного профілю у слухачів медичного факультету, а також проведення науково-практичних досліджень клінічної стоматології. У період з 21 травня 1907 р. до 11 липня 1908 р. під керівництвом доцента Андрія Гоньки у клініці львівського університету було прийнято 3257 пацієнтів, при цьому кожного дня було проліковано в середньому по 20 пацієнтів.

Окрім практичної роботи за час перебування на посаді керівника клініки доктор Андрій Гонька активно займався науковою роботою та експери-

ментальними дослідженнями тканин зуба на кафедрі гістології медичного факультету львівського університету.

За час своєї наукової діяльності Андрій Гонька опублікував близько 20 друкованих праць, надаючи перевагу практичній лікарській стоматологічній практиці. Його наукові інтереси – це знеболання зубо-щелепної ділянки, хвороби пульпи зуба, мінеральний обмін в кістках і зубах, пломбувальні матеріали, хвороби пародонта і зубів та їх профілактика, хірургія кістк порожнини рота, організація зуболікарської допомоги населенню.

Підручник з печаткою доктора А. Гоньки та штамп стоматологічного інституту.

Дослідив склад слини привушних залоз в нормі та експерименті, роль сполук фосфору в будові кістки й зуба, ефективність пломбування каріозних порожнин кремнієвими матеріалами, опрацював статистичний звіт діяльності першої львівської зуболікарської амбулаторії [1, 5, 8].

З наукових праць відомі такі: «Про знечуження шкіри кокаїном під впливом електричного струму» (часопис «Лікарський огляд», 1899); «Про кон'югаційну теорію Монгерштерна» (часопис «Лікарський огляд», 1900); «Про виділення і склад слини привушної залози під впливом різних чинників» (часопис «Лікарський огляд», 1900); «Про утворення кіст слизової оболонки ясен» (часопис «Польський архів біологічних і медичних наук», т. 1, 1901); «Про так звані силікатні пломби» (часопис «Огляд дентистичний», Варшава, 1904); «Гіперемія пульпи в клінічному розумінні» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1906); «Про роль фосфору в організації субстанцій кістки і зуба» («Пам'ятка X з'їзду лікарів і природників Польщі», 1907); «Який метод лікування некрозу пульпи і кореневих каналів дає найкращі результати?» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1907); «До питання патогенезу альвеолярної піореї» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1907); «Про пломби з порцелянових цементів» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1907); «Про кремнієві пломби» (часопис «Хроніка дентистична», Варшава, 1908), «Цікавий випадок протоки

Рис. 4. Будинок клініки стоматології львівського університету на вул. Оссолінських, тепер – В. Стефаніка (вигляд на час відкриття поліклініки).

Перший зліва в середньому ряді – доцент Андрій Гонька, серед професорів, лікарів та інтелігенції Львова. Фото початку ХХ ст. (із сайту: <http://www.lvivcenter.org/uk/uid/picture?pictureid=1319>)

підщелепової залози» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1908); «Защемлення нерва» (часопис «Лікарський огляд», 1908); «Чи можна вважати адреналін проти-запальним засобом при запаленні періодонту» (часопис «Лікарський огляд», 1908); «Звіт про роботу амбулаторії дентистики Львівського університету» (часопис «Львівський лікарський тижневик», 1908). Відомі монографії Андрія Гоньки «Альвеолярна піорея у світлі власних досліджень», Львів 1905; «Хвороби зубів та їх запобігання», Львів 1906 [2, 3, 4].

Крім науково-практичної діяльності Андрій Гонька брав активну участь у громадському житті лікарської стоматологічної спільноти. Він був головою одонтологічної секції з'їзду лікарів у Львові (1897, 1900, 1907), учасником IV з'їзду лікарських асоціацій Австрії (1898), делегатом з'їздів лікарів (1897, 1900, 1903, 1907), фундатором одонтологічного інституту медичного факультету львівського університету [1, 4, 5].

При університетській стоматологічній амбулаторії Андрій Гонька своїм коштом організував зуботехнічну школу у Львові, активно працював позаштатним першим консультантом зуболікарського відділення львівської

загальної поліклініки, був засновником бібліотеки фахової літератури при курсі стоматології на базі університетської стоматологічної амбулаторії, ініціатором створення Львівського науково-практичного товариства лікарів-стоматологів, організованого в 1911 р. вже по смерті професора А. Гоньки. Ініціатор благочинних пожертвувань власних коштів у фонд сиріт і вдів померлих лікарів [4].

Доктор Андрій Гонька раптово помер 23 липня 1909 року під час відпустки, перебуваючи на відпочинку в с. Татарові (Галичина, Станіславський повіт тепер Івано-Франківської обл.), похований у Бжесці (Польща) [1, 2].

Провівши аналіз архівних і літературних джерел про організаторську, наукову, практичну та громадську діяльність доктора Андрія Гоньки, можна стверджувати, що в результаті його зусиль була створена сучасна львівська університетська стоматологічна клініка європейського зразка із застосуванням найновіших тогочасних технологій, а також організована університетська наукова стоматологічна школа. У перспективі це дало можливість продовжити становлення сучасної львівської університетської медичної стоматологічної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hahn F. Kronika Uniwersytetu Lwywskiego. T. 2. 1888/89–1909/10 / F. Hahn. – Lwów, 1912. – Т. 2. – С. 107, 213, 216, 225, 257, 264, 346, 347, 375, 378, 381, 387, 390, 447–448, 697.
2. Łepkowski W.J. Dr. Andrzej Gońka / W.J. Łepkowski // Przegląd Lekarski. – 1909. – № 43. – С. 493.
3. Луцик Л.А. У кн.: Основні напрями в розвитку діяльності кафедр Львівського медінституту / Л.А. Луцик, О.В. Коваль. – Львів. – 1966. – С. 187–192.
4. Wojtkiewicz-Rok W. Dzieje Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwywskiego w latach 1894–1918 / W. Wojtkiewicz-Rok. – Wrocław – 1992. – С. 74–75.

5. Кухта С.Й. Из джерел львівської стоматології / С.Й. Кухта // Новини стоматології. Актуальні проблеми. – Львів, Львівський держ. мед. ін-т. – 1990. – С. 7–9.
6. Gońka A. Sprawozdanie ambulatorium dentystycznego Uniwersytetu Lwywskiego / A. Gońka // Lwywski Tygodnik Lekarski. – 1908, R. II, № 38. – С. 433–435.
7. Zwoździak W. Historia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwywskiego «Archiwum Historii i Filozofii Medycyny», 1965, t. XXVIII. – С. 328–329.
8. Гриновець В.С. Гонька Андрій / В.С. Гриновець // Енциклопедія сучасної України. – Київ, НАН України. – 2008. – Т. 7. – С. 717.

Профессор Андрей Гонька - организатор Львовской университетской стоматологической школы начала XX века

В.С. Гриновец, О.А. Петришин

Резюме. Развитие медицинской науки, в частности стоматологии, вызывает вопросы закономерностей и тенденций этого развития в историческом ракурсе. Личности, которые в свое время непосредственно были причастны к выбору направления развития, вызывают интерес и требуют изучения как исторического наследия. В начале XX века в львовском университете на медицинском факультете была создана университетская стоматологическая амбулатория для специализации врачей стоматологического профиля. Первым руководителем и организатором университетской стоматологической школы был доктор Андрей Гонька. В статье, авторы осветили найденные в архивах и библиотеках научно-биографические данные доктора, со временем профессора львовского университета, которые, однозначно повлияли на развитие современной украинской университетской стоматологической школы львовского национального университета имени Данила Галицкого.

Ключевые слова: доктор Андрей Гонька, львовская университетская стоматологическая школа, стоматологическая амбулатория львовского университета начала XX века.

Professor Andryi Gonka – organizer of Lviv university stomatological school at beginning of XX century

V. Hrynovets, O. Petryshyn

Resume. The advancement of medical science, in particular dentistry, raises issues concerning the regularities and trends of this development in the historical perspective. Individuals, who at certain time were directly involved in the choice of the development course, are of great interest and should be studied as a part of a historical heritage. University dental clinic for the specialization of dentists was established in the early 20th century in Lviv University at the Faculty of Medicine. The first head and organizer of the University Dental School was Dr. Andryi Gon'ka. The article highlights scientific curriculum vitae, discovered in archives and libraries, of Doctor, subsequently Professor of Lviv University, which definitely influenced the development of modern Ukrainian University Dental School of Danylo Halytsky Lviv National Medical University.

Key words: Dr. Andryi Gon'ka, Lviv University Dental School, dental clinic of Lviv University in the early 20th century.

В.С. Гриновець – канд. мед. наук, доцент. Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького.

О.А. Петришин – канд. мед. наук, доцент. Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького.